

تاریخ لشکر خراسان

جلد چهارم

گزیده اسناد تاریخی لشکر خراسان

رامین رامین

انتشارات

آهنگ قلم

بهار ۱۳۹۳

جلد چهارم این کتاب را به جانبازان سرافراز لشکر خراسان که خود سند گویای شادان و پایمردی این لشکر در سال‌های دفاع مقدس هستند تقدیم می‌کنم.

"نویسنده"

سراسره
عنوان و پدیدآورنده: رزمی لشکر خراسان / رامین رامین‌نژاد.
مشخصات نشر: شهید جنگ قلم، ۱۳۹۳ -
مشخصات ظاهری: ۴: مجلد -
شابک: دوره: ۱۳- ۵۴- ۶۰۰- ۹۷۸- ج. ۴:
یادداشت: کتابنامه.
مندرجات: اسناد.
موضوع: ایران، ارتش -- تاریخ.
موضوع: خراسان -- تاریخ نظامی.
رده بندی کنگره: ۲۰۱۷DSR / ۲۳۵ ۱۳۹۳
رده بندی دیویی: ۹۵۵/۸۲
شماره کتابشناسی ملی: ۰۳۰۷۶۰۲

تاریخ لشکر خراسان
جلد چهارم
گزیده اسناد تاریخی لشکر خراسان

رامین رامین‌نژاد

لیتوگراف

چاپ

صحافی

نوبت چاپ

شمارگان

شابک

شابک دوره

قیمت

۸-۹۳-۵۲۵۲

۵-۰۸۶-۲۲۵-۶۰۰

۱۶۰۰۰ تومان

آهنگ قلم

ناشر

نشانی ناشر

تلفن

پست الکترونیکی

سایت

مشهد/کدپستی ۹۱۳۵۹۶۳۷۱۹

۰۹۱۵۳۲۹۱۹۰۶ فکس: ۰۵۱۱-۷۶۴۷۳۰۹

info@ahangeghalam.ir

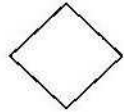
www.ahangeghalam.ir

عکس روی جلد بازتویسی بخشنامه اعطای لقب

"پیروز" به لشکر خراسان

با سپاس از آقایان مسعود بیکان و محمدعلی

خسروی

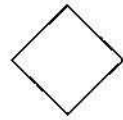

۹	تقدیر و تشکر
۱۰	مقدمه
۱۵	اسناد تاریخی لشکر خراسان
۱۵	نامه‌های دستنویس
۱۶	نامه‌های ماشینی
۱۷	دست‌نویس اسناد تاریخی نظامی
۱۷	اسناد دست‌نویس
۱۸	اسناد کتان اسناد
۲۰	۱. فیض‌المواهب ماهنامه تاریخ مری (روحانی قشون خراسان)
۲۱	۲. فیض‌البرکات: نشریه نشریه چهارده صاحب‌منصب (افسر) فوج شقایق مستقر در مشهد
۲۳	۳. حکم‌اهدای بر قطعه‌های شیر براق طلا از طرف حسام‌السلطنه (والی خراسان)
۲۵	۴. حکم تقویض ریاست فوج قشون حیدریه به علیخان سرتیب
۲۷	۵. نفاذی‌باروت از دفتر بر استغفار مراسم جشن میلاد امام حسین (ع)
۳۰	۶. نامه سرلشکر حسین خزاee به صاحب‌منصب اداره خدمات خود در آستان قدس رضوی
۳۹	۹. نامه آستان قدس رضوی به ستاد لشکر شرق
۳۵	۱۰. جوابیه سرهنگ محمدحسین جهانپایی (رئیس ستاد لشکر) به تولیت آستان قدس رضوی
۳۷	۱۱. جواب ستاد لشکر شرق به نامه تولیت آستان قدس رضوی
۳۸	۱۲. نامه‌ای با امضای امیرلشکر حسین خزاee (سرلشکر) به مأمورین نظامی جاده نیشابور
۴۰	۱۳. نامه سرتیب جهانپایی (فرمانده لشکر شرق) به آستان قدس رضوی
۴۱	۱۴. دستور تولیت آستان قدس رضوی به دربارنامه‌ای
۴۳	۱۵. نامه ستاد لشکر شرق به تولیت آستان قدس رضوی و اگداای زمین جنگ میدان فرود طیاره (هواپیما)
۴۵	۱۶. نامه مهدی سوزنی درباره مسابقات اسبدوانی لشکر خراسان
۴۶	۱۷. نامه سرتیب امان‌الله جهانپایی (فرمانده لشکر شرق) به امیر شوکت‌الملک
۴۸	۱۸. نامه سرهنگ جهانپایی (رئیس کلوب صاحب‌منصبان لشکر شرق) به نایب‌السلطنه آستان قدس رضوی
۴۹	۱۹. اعلامیه لشکر ۹ شرق درباره مناقصه گندم مورد نیاز لشکر
۵۰	۲۰. نامه‌ای با امضای سرتیب ایرج مطبوعی (فرمانده لشکر شرق) خطاب به آستان قدس رضوی
۵۱	۲۱. اعلامیه حزب توده به ترکمنهای مرزنشین در شمال خراسان
۵۲	۲۲. بخشی از نقشه شهر مشهد دیماه ۱۳۲۵ رسم توسط سرگرد مصطفی قوائلو و سروان حسام‌الدین بیگلر
۵۳	۲۳. گذرنامه سرهنگ احمد وثوق (فرمانده لشکر ۸ خراسان)
۵۴	۲۴. صفحات دفترچه خدمت نظام وظیفه آقای علی اصغر عقیلی عطار
۵۵	۲۶. صفحه‌ای از دفترچه نبراندازی سالیانه کارکنان لشکر خراسان
۵۶	۲۷. گواهی آموزشگاه کادر نایب گروهپایی لشکر ۸ خراسان با امضای سرتیب معزی
۵۶	۲۸. گواهی آموزشگاه تکمیلی کادر بیاده لشکر ۸ خراسان با امضای سرتیب معزی
۵۷	۲۹. گواهی آموزشگاه فنی مخابرات لشکر ۸ خراسان با امضای سرلشکر شاهرخ‌شاهی
۵۸	۳۰. گواهینامه رانندگی صادره از لشکر ۱۲ خراسان با امضای سرتیب سردادور
۵۹	۳۱. تقدیر سرلشکر فرهاد دادستان (فرمانده لشکر ۸ خراسان) از سرگرد مهندس محمد دیلمغانی
۶۰	۳۲. شعری از شیخ محمد نجیب واعظ در مدح سرلشکر ابوتراب سردادور
۶۱	۳۳. دستخط سرتیب امان‌الله جهانپایی بر صفحه اول کتابش که به امیرحسین خزیمه علم اهدا نمود
۶۲	۳۴. گواهی یابان دوره مقدمانی بیاده در بانگاه «فورت پنینگ» در ایالت جرجیای آمریکا
۶۳	۳۵. حکم اعطای یک قطعه «مدال درجه سه خدمت» به گروهپای یکم بورسمنانی

۳۶. نامه رییس تشریفات آستان قدس رضوی درباره دعوت از فرمانده لشکر و فرمانده سپاه ۶ خاور ۶۴
۳۷. دستخط و متن سخنرانی سرهنگ دوم بهرام کاشف زند ۶۶
۳۸. گواهی پایان دوره آموزشگاه گروهیانی رسته توپخانه در مشهد ۶۷
۳۹. گواهینامه تعلیم و تربیت تلگرافچی در گروه ۲۰۱ مخابرات ارتش دوم ۶۸
۴۰. تبریک سرلشکر فریدون قرخ نیا به به سبب ترفیع درجه یکی از درجه داران لشکر ۶۹
۴۱. دعوتنامه لشکر ۷۷ خراسان برای آقای اوکتابی (لیابت تولیت آستان قدس رضوی) ۶۹
۴۲. استفتاء سرهنگ صفاپور درباره نصب زیارتنامه منظوم امام رضا(ع) در ورودی حرم مطهر ۷۱
۴۳. صفحه چهارم بولتن هفتگی شماره ۲ لشکر خراسان که به وسیله روابط عمومی لشکر منتشر می‌شد ۷۲
۴۴. صفحه بیست و یکم بولتن هفتگی شماره ۲ لشکر خراسان که به وسیله روابط عمومی لشکر منتشر می‌شد ۷۳
۴۵. گواهی گذراندن دوره «ضد جریک» در پادگان تربت جام ۷۵
۴۶. گواهینامه دوره «ضد جریک» در گردان مخابرات لشکر ۶ خراسان ۷۶
۴۸. تقدیر جمعی از شیرازرشد سرخ ایران از سرهنگ دکتر سیدمجتبی تقیبی ۷۷
۴۹. تقدیر از افسران اعزامی از لشکر ۷۷ خراسان منطقه اروندرود در مرز ایران و عراق ۷۸
۵۰. نمونه گواهی پایان دوره تعلیم دانشکده افسری ۷۹
۵۱. کارت شناسایی دانش‌آموزان «پرسشنامه» (داورپناه) وابسته به لشکر ۷۷ خراسان ۸۰
۵۲. کارت شناسایی دانش‌آموزان «پرسشنامه» (وابسته به لشکر ۷۷ خراسان) ۸۰
۵۳. نامه سروان حسین کبانی فرزند رکنی در گردان ۱۴۸ لشکر ۷۷ خراسان ۸۱
۵۴. دستخط دکتر محمد رضا حافظ‌نیا (اعلامی) در فرماندهی لشکر ۷۷ خراسان در سال ۱۳۵۷ ۸۲
۵۵. اعلامیه دانش‌آموزان مشهد در حمایت از سازمان انقلابی لشکر ۷۷ خراسان ۸۳
۵۷. بیانیه جامعه پزشکی مشهد درباره لغو قرارداد با پزشکین و پرستارهای بیمه خدمات درمانی نیروهای مسلح ۸۵
۵۸. اعلامیه جامعه پزشکی مشهد در تکذیب کشته شدن دکتر کرد افشین ۸۶
۵۹. اعلامیه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای و جمعی از علما و مدرسان حوزه علمی علمیه مشهد ۸۷
۶۰. اعلامیه جامعه پزشکی مشهد در حمایت از اعتصاب غذای نارکنان لشکر ۷۷ خراسان ۸۸
۶۱. نامه فرمانداری نظامی مشهد و حومه درباره اعلامیه شماره ۳۴ ۸۹
۶۲. اعلامیه شماره ۳۴ فرماندار نظامی مشهد و حومه با امضای سررتیب جمعیت لشکر ۷۷ خراسان ۹۰
۶۳. گزارش سرهنگ شاپور قبادی (فرمانده لشکر ۷۷ خراسان) ۹۱
۷۰. یادداشت حجت الاسلام صادق خلخالی ۹۸
۷۱. صور تجلیسه تحویل منطقه فرود نظامیان متجاوز آمریکایی در صحرای طبس ۹۹
۷۲. صور تجلیسه نحوه شهادت اولین شهید پاپور لشکر ۷۷ خراسان در جنگ ایران و عراق ۱۰۰
۷۳. گزارش لشکر ۷۷ به ستاد نژاد درباره شهادت تعدادی از رزمندگان ۱۰۰
۷۴. حکم انتصاب سرهنگ دوم منوچهر کهتری (فرمانده گردان ۱۵۳ ۲ لشکر ۷۷ خراسان) ۱۰۱
۷۵. اعطای ترفیع درجه و ارشدیت به تعدادی از رزمندگان یگان‌های لشکر ۷۷ خراسان ۱۰۲
۷۶. اعطای یک درجه ترفیع به ستوانیار شهید حسن اسفندیانی ۱۰۳
۷۷. نامه لشکر ۷۷ خراسان به فرماندهی نژاد درباره ترفیع ستوان سوم فربرز سلیمانی ۱۰۳
۷۸. گزارش ترفیع افسران ارشد لشکر ۷۷ خراسان در مناطق عملیاتی خوزستان ۱۰۴
۷۹. دستخط سررتیب منوچهر کهتری (فرمانده گردان ۱۵۳ ۲ لشکر ۷۷ خراسان) درباره عملیات ذوالفقاربه ۱۰۵
۸۰. تغییر نام «ستاد عملیات اروند» به «ستاد عملیات لشکر ۷۷ خراسان» ۱۰۶

۸۱. نامه سرهنگ منصورزاده (جانشین فرماندهی لشکر ۷۷ خراسان) خطاب به سرهنگ فرمنش..... ۱۰۷
۸۲. دستورالعمل تغییر محل قرارگاه لشکر ۷۷ خراسان در مناطق عملیاتی خوزستان..... ۱۰۸
۸۴. نامه ستاد عملیات جنوب به فرماندهی لشکر ۷۷ خراسان درباره اجرای طرح پاکسازی منطقه شرق کارون..... ۱۱۰
۸۶. نامه معاونت آموزش نیروی زمینی ارتش به معاونت اطلاعات و عملیات نزاچا..... ۱۱۲
۸۷. دستخط سرتیپ دوم روح‌الله سروری..... ۱۱۳
۸۸. اعطای ارشدیت به ستوان یکم شهید علی طاهری آزاد..... ۱۱۴
۸۹. اعلام آجودانی لشکر مینی بر شهادت گروهیان یکم مخابرات عباس علی ساقی..... ۱۱۴
۹۰. نامه ای لقب «پیروز» به لشکر ۷۷ خراسان از سوی نیروی زمینی ارتش..... ۱۱۵
۹۱. لوح افتخار شرکت در عملیات ثامن‌الائمه (ع)..... ۱۱۶
۹۲. صورت‌نسخه شهادت سرهنگ پرویز حیرانی (فرمانده گردان ۱۱۰ لشکر ۷۷ خراسان) در عملیات ثامن‌الائمه.. ۱۱۷
۹۳. نامه داری یکی از مدارس مشهد به نام «سرهنگ شهید پرویز حیرانی»..... ۱۱۸
۹۴. نامه به دانش‌آموزان قزوین به فرمانده تیب یکم لشکر ۷۷ خراسان درباره حقیقت عملیات ثامن‌الائمه (ع)..... ۱۲۰
۹۵. نامه سرلشکر ظهیرنژاد رئیس ستاد مشترک ارتش) به سرهنگ فرمنش (فرمانده تیب ۳ مشهد)..... ۱۲۲
۹۶. پاکت نامه دبیرسرای (دبیر ایرانی ساکن شهر لس آنجلس آمریکا) به تیمسار سرلشکر ظهیرنژاد و درخواست از ایشان جهت ارسال نامه پراگماتیک به سرهنگ فرمنش..... ۱۲۲
۹۷. نامه دکتر امیرھوشنگ متمدن‌پزشک ایرانی ساکن آمریکا) به سرهنگ مهدی فرمنش..... ۱۲۳
۹۸. صورت‌تجلسه جابجایی بگانی لشکر ۷۷ خراسان و بگانی منطقه برای انجام عملیات فتح‌المبین..... ۱۲۴
۱۰۰. تقدیر سرتیپ منوچهر امنیان از فرماندهی تیب یکم لشکر ۷۷ پیروز خراسان..... ۱۲۶
۱۰۱. دستور سرهنگ عظیم از گمی (فرمانده لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۲۷
۱۰۳. دستور سرهنگ عظیم از گمی (فرمانده لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۲۹
۱۰۴. سندی از شرکت لشکر ۷۷ خراسان در عملیات ثامن‌الائمه (ع) در منطقه چناوه..... ۱۳۰
۱۰۵. سندی از مشارکت لشکر ۷۷ خراسان در عملیات علی (ع) ابطال‌ب (ع)..... ۱۳۱
۱۰۶. گزارش نوبه‌ای تیب ۱ لشکر ۷۷ خراسان درباره تعداد شهدای مجروحان و مفقودین این تیب..... ۱۳۲
۱۰۷. لوح افتخار عملیات فتح‌المبین با امضای سرهنگ مهدی فرمنش (فرمانده تیب ۳ لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۳۳
۱۰۸. لوح افتخار «فتح خرمشهر» با امضای سرهنگ علی‌اصغر اسلوبی (فرمانده لشکر ۷۷ پیروز خراسان)..... ۱۳۴
۱۰۹. تقدیر فرمانده گردان ۱۹۳۳ قدس لشکر ۷۷ خراسان (گردان شهادت) از فرماندهان و مجاهدان این گردان..... ۱۳۵
۱۱۰. امضای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (رئیس جمهور وقت) در صفحه پشت جلد قرآن..... ۱۳۶
۱۱۱. نامه گردان قدس نزاچا به لشکر ۷۷ خراسان درباره تشویق سروان سیدعباس بی..... ۱۳۷
۱۱۲. درخواست حجت‌الاسلام کریمی (سرپرست دایره سیاسی ایدئولوژیک لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۳۸
۱۱۳. نامه لشکر ۷۷ خراسان به مدیرکل راه‌آهن خراسان..... ۱۳۹
۱۱۴. نامه رکن چهارم لشکر ۷۷ خراسان به ریاست راه‌آهن دولتی ایران..... ۱۴۰
۱۱۵. دستور فرماندهی قرارگاه مقدم نزاچا درباره لزوم تغییر در خط حد لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۴۱
۱۱۸. دستور یدافندی توپخانه لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۴۴
۱۲۰. اعطای نشان جانبازی با امضای حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (رئیس جمهور وقت)..... ۱۴۶
۱۲۱. سوگندنامه کارکنان وظیفه ارتش جمهوری اسلامی ایران..... ۱۴۷
۱۲۲. سوگندنامه استخدام کارکنان پاور (کادر) در ارتش جمهوری اسلامی ایران..... ۱۴۷
۱۲۳. نمونه پاکت نامه مخصوص مناطق جنگی ارسالی از باختران به لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۴۸
- ۱۲۴ و ۱۲۵. نامه سرباز ابراهیم ابوحنان (اسیر توپ عراقی) از جبهه باختران به مسئول اردوگاه اسرای پادگان مشهد..... ۱۴۹
۱۲۶. دعوت‌نامه دست‌ساز نماینده اسیران مسیحی عراقی در اردوگاه پادگان لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۵۰
۱۲۷. گزارش مخفیانه سرباز محمد غریب حیدر (سرباز اسیر عراقی)..... ۱۵۱
۱۲۸. نامه سرباز نزار عباس رشید (سرباز اسیر عراقی)..... ۱۵۲

۱۲۹. متن پیشنویس درخواست تعدادی از اسیران عراقی مستقر در اردوگاه اسیران یادگان لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۵۳
۱۳۰. لوح یادبود عملیات ثامن‌الامنه (ع) با امضای سرتیپ عبدالعلی پورشاسب (فرمانده نیروی زمینی ارتش)..... ۱۵۴
۱۳۱. نمونه لوح تقدیر فرمانده نیروی زمینی ارتش از رزمندگان ارتش..... ۱۵۴
۱۳۲. صفحه اول وصیتنامه ستوان یار شهید سیدمحمد اتحادی..... ۱۵۶
۱۳۴. لوح تقدیر رزمندگان لشکر ۷۷ پیروز خراسان در عملیات نصر (۶)..... ۱۵۸
۱۳۵. برگ نخست پرونده شهدای لشکر ۷۷ پیروز خراسان..... ۱۵۹
۱۳۶. نامه گروهیان وظیفه علیرضا باوری..... ۱۶۰
۱۳۷. وکالت‌نامه اخذ شده از اسیران ایرانی توسط هلال احمر..... ۱۶۱
۱۳۸. دستور سرتیپ دوم سیابخش نصیری زبیا (فرمانده لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۶۲
۱۴۰. نامه سرتیپ دوم سیابخش نصیری زبیا (فرمانده لشکر ۷۷ خراسان) درباره آغاز توافق آتش‌بس..... ۱۶۴
۱۴۱. یادداشت‌های سرتیپ دوم علی‌اصغر ادیب پارسا (معاون عقیدتی سیاسی لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۶۸
۱۴۱. لوح خوش آمدگویی لشکر ۷۷ خراسان به آزادگان سرافراز این لشکر..... ۱۷۱
۱۴۷. نامه سرتیپ دوم ابوالفضل جباری به لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۷۳
۱۴۸. بر آزادی زندان حزب غیرقانونی دموکرات کردستان..... ۱۷۴
۱۴۹. کارنامه سرتیپ دوم ابوالفضل جباری..... ۱۷۴
۱۵۱. دعوت‌نامه به مسئولان و فرماندهان ارتش عراق..... ۱۷۵
۱۵۱. تقدیر ستاد مشترک ارتش از سرتیپ محمد مهدی فرمتش (فرمانده سابق تیپ ۳ لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۷۵
۱۵۲. نامه‌ای با امضای سرتیپ دوم سیدحسین فیروزآبادی..... ۱۷۶
۱۵۳. لوح تقدیر به فرماندهان، افسران و اعضای «تعیین مأموریت نیروهای مسلح (ارتش و سپاه)»..... ۱۷۷
۱۵۴. نمونه لوح تقدیر بازنشستگی سرتیپ دوم علی‌اصغر ادیب پارسا (معاون عقیدتی سیاسی لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۷۸
۱۵۵. تقدیر سرتیپ منوچهر کهتری (فرمانده فراگردش (سور) از کارکنان لشکر ۷۷..... ۱۷۹
۱۵۶. لوح تبریک بازنشستگی سرتیپ دوم علی‌اصغر ادیب پارسا (معاون عقیدتی سیاسی لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۸۰
۱۵۷. تقدیر از مسئولان نگهداری و منتحول کردن اسیران عراقی در یادگان لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۸۱
۱۵۸. دستخط سپهبد شهید علی صیاد شیرازی در حاشیه کتاب «چهل حدیث»..... ۱۸۲
۱۵۹. لوح تقدیر با امضای سپهبد شهید علی صیاد شیرازی..... ۱۸۳
۱۶۰. دعوت‌نامه گردهمایی تجلیل از رزمندگان ارتش..... ۱۸۴
۱۶۱. دستخط و نشان شهر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای در پاسخ استفتاء لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۸۵
۱۶۳. دستخط فرزند سپهبد شهید علی صیاد شیرازی در دفتر یادبود نمایشگاه لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۸۷
۱۶۴. دستخط فرزند سرگرد شهید مهدی سامعی در دفتر یادبود نمایشگاه لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۸۷
۱۶۵. دستخط حاجت‌الاسلام والمسلمین سیدابوالحسن نوری در دفتر یادبود نمایشگاه لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۸۸
۱۶۶. دستخط خانم مونیکا باسکفسکا (شهروند لهستانی) در دفتر یادبود نمایشگاه لشکر ۷۷ خراسان..... ۱۸۹
۱۶۷. شعر «لشکر هفتاد و هفت» اثر طبع سرتیپ دوم محمدکاظم تارخ (فرمانده لشکر ۷۷ پیروز خراسان)..... ۱۹۰
۱۶۸. لوح تقدیر اعطایی به سرتیپ دوم منوچهر امینیان..... ۱۹۱
۱۶۹. لوح یادبود اهدایی به سرتیپ منوچهر کهتری در همایش تجلیل از اسطوره‌های ارتش..... ۱۹۲
۱۷۰. دعوت‌نامه مراسم اولین یادواره امیران و ۵۲۴۵ شهید ارتش در استان‌های خراسان..... ۱۹۳
۱۷۲. مدال شهادت که از طرف ارتش جمهوری اسلامی ایران به سرتیپ شهید کریم بیانی (از مسئولان گردان شهادت لشکر ۷۷ خراسان)..... ۱۹۵
۱۷۳. تقدیر فرمانده لشکر ۷۷ خراسان از رزمندگان این لشکر به سبب شرکت در عملیات ثامن‌الامنه (ع)..... ۱۹۶
۱۷۴. لوح یادبود عملیات ثامن‌الامنه (ع)..... ۱۹۷
۱۷۵. جشنواره «سفیران ارتش در حریم منور رضوی»..... ۱۹۸
۱۷۶. شعر «شیرمردان خراسان» سروده ستوان یکم رامین رامین‌نژاد..... ۱۹۹

مقدمه

سرزمین بهناور و زرخیز خراسان از دیرباز در معرض تاخت و تاز اقوام غارتگر و خونریز آذبک، ترکمن، افغان و سوس قرار داشته است. از دوره سلسله هخامنشی، همواره یایان شرقی چشم طمع به ثروت و اراضی این دیار داشتند و در مقابل، جنگاورانی از خطه خراسان برای دفاع از وطن خویش دست به شمشیر و تفتنگ برده و نجاتها کرده‌اند.

پس از ایجاد سلسله ساسانی در سال ۲۰۳ق/۱۹۸ش، مزار متبرک آن حضرت در سرزمین طوس مورد توجه شیعیان قرار گرفت و اطراف آن به تدریج به شهری تبدیل شد که حفاظت و حراست از آن، وظیفه اصلی مدافعین و جاسوسان خلیفه به شمار می‌آمد. به خصوص در دوره صفویه که تشیع به عنوان مذهب رسمی ایران اعلام گردید، اهمیت این شهر نیز به آتش جنگ‌های مرزی دامن زد و ولایات و شهرهای خراسان بارها مورد دست‌اندازی و غارتگری سلاطین و سلاطین متعصب خود قرار گرفت. هر گاه که حکومت مرکزی ایران در مرزهای غربی وارد جنگ با امپراتوری عثمانی می‌شد، طوایف متحد آذبک، ترکمن و افغان در مرزهای شرقی سر از سوراخ‌های خود برآورده و به خراسان تاختند. قشون خراسان که از سواران طوایف و قبایل شهرهای مختلف تشکیل شده بود، در قبال مهاجمان مقاومت می‌کرد، اما همیشه بخت با آنان یار نبود. هنگامی که دشمن از دروازه‌های شهر مشهد غارت می‌کرد و جنگ به مرکز شهر کشیده می‌شد، حرم مطهر حضرت رضا (ع) آخرین سنگری بود که به دست متجاوزین می‌افتاد. چه بسیار جنگاوران شجاعی که در راه نگرهانی از حریم آستان مطهر امام هشتم شیعیان، تا آخرین نفس جنگیدند و خون آنها در آستانه بارگاه آن حضرت بر زمین جاری شد.

شاه عباس صفوی برای صیانت بیشتر از مرزهای شرقی کشور، تصمیم گرفت که به گردهای جنگجو را از ولایات غربی ایران به شمال و شمال شرق خراسان کوچ دهد. به این ترتیب، پنج ولایت گردنشین در امتداد سرحدات شرقی از استرآباد (گرجان) تا چتران تشکیل شد و بر قدرت سیاسی و نظامی درباران افزود. همچنین گروه‌هایی از خاندان‌های حامی صفویان، مانند تکلوها و شامی‌ها در این مناطق استقرار یافتند.

اولین توپ جنگی خراسان در دوره صفویه به دستور شاه صفی در سال ۱۰۲۱ش ساخته شد که خیال تصرف قندهار را در سر داشت، مرادخان توپچی‌باشی (آئیس‌الدوله) را به مشهد فرستاد و پنج لواء توپ قلعہ کوب ساخت. با ورود سلاح‌های آتشین، فصل جدیدی از جنگ‌های خونین در مرزهای شرقی و شمال خراسان آغاز شد. مدتی بعد، نادرشاه افشار با تأسیس سلسله افشاریه به پایتختی کلات نادری (شمال مشهد) از خراسان به عنوان قرارگاه اصلی قشون ایران برای گوشمالی مهاجمین آذبک، ترکمن و افغان استفاده کرد و از همین مسیر به هرات، قندهار و دهلی در شمال هندوستان لشکر کشید.

در دوره فتحعلی شاه قاجار، عباس میرزا نایب‌السلطنه (قهرمان جنگ‌های ایران و روسیه) والی خراسان شد. او در سال ۱۲۱۱ش دستور داد تا شش فوج (هنگ) سرباز در مشهد حاضر به جنگ باشند و به این منظور، چهار هزار سوارکار از خراسانیان معین کرد و مواجیب و حقوق آنها را از مالیات خراسان مقرر داشت. همچنین ۴۸ نفر از افراد مستعد را از شهرهای خراسان تعیین کرد تا توسط معلمین نظامی به قانون نظام، مشق و تعلیم ببینند.

در سال ۱۳۴۷ زلزله شدیدی در منطقه گناباد به وقوع پیوست و خانه‌های مردم با خاک یکسان شد و حدود ۱۲۰۰۰ نفر کشته شدند. سرهنگ محمد دیلمقانی (فرمانده مهندسی لشکر خراسان) اولین نفری بود که در محل سانحه حاضر شد و با کمک سربازان مشغول امدادرسانی و آواربرداری گردید و سپس برای اسکان زلزله‌زدگان، سربندهای فلزی موقت ساخت و اردوگاهی برای اسکان آنان دایر کرد و آخرین نفری بود که بعد از یازده ماه آن منطقه را ترک نمود.

از سال ۱۳۴۹ که ایران به عنوان ابرقدرتی کوچک در منطقه خودنمایی کرد، مأموریت‌های نظامی متعددی به بکر خراسان واگذار شد که از جمله می‌توان به اعزام به منطقه جنوب آروندرود (مرز ایران و عراق)، حفاظت بر تأسیسات نفتی خوزستان، اعزام به کشور عمان برای کمک به پادشاه عمان در سرکوب شورشیان منطقه، تأسیس شرکت در مانور نظامی مشترک کشورهای عضو «پیمان سنتو» در پاکستان، اعزام نفرات و یگان‌هایی تحت عنوان «نیروهای پاسدار صلح سازمان ملل» به کشور ویتنام و بلندی‌های جولان در سوریه اشاره کرد. در تابستان سال ۱۳۵۷ هم‌زمان با وقوع زلزله مهیب طبس و گناباد که به کشته و زخمی شدن هزاران نفر از مردم و ویرانی خانه‌های آنان منجر شد، لشکر ۷۷ خراسان با استفاده از تجهیزات بهداری و مهندسی خود به یاری آسیب دیدگان پرداخت. گونه‌ای که چند گروه مهندسی لشکر تا سال بعد مشغول آواربرداری و مسطح‌سازی محل زلزله بودند. در تابستان سال ۱۳۵۷ که رویدادهای انقلاب اسلامی در حال وقوع بود، حوادث تلخی در محله‌های مشهد به وجود آمد که سبب کشته و مجروح شدن عده‌ای از مردم و نظامیان شد. نیروهای ساواک و یک رگت و برخی گروه‌های حزبی مسلح (مجاهدین خلق) از طرف دیگر، نقش به سزایی در افزایش تنش‌ها را بر عهده داشتند.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی، ناآرامی‌های قومی و قبیله‌ای در شهرهای گنبد و تربت جام با تدبیر مسئولان و حضور به موقع واحدهایی از لشکر ۷۷ خراسان و نیروهای امنیتی فرونشست. در سال ۱۳۵۸ نیز یگان‌هایی از لشکر خراسان برای مبارزه با عناصر ضدانقلاب و تجزیه طلب به استان کردستان اعزام شدند. همچنین در واقعه طبس، لشکر ۷۷ خراسان با اعزام نیرو به محل فرود پروازهای آمریکایی، ضمن جلوگیری از مراجعت مجدد آنها، تمام تجهیزات باقی مانده را جمع‌آوری و به مبادی مرزی تحویل داد. در آخر شهریور سال ۱۳۵۹ و با آغاز جنگ تحمیلی عراق علیه ایران، نیروهای لشکر ۷۷ خراسان برای مقابله با تجاوزات دشمن به مناطق غرب و جنوب غرب کشور اعزام شدند. این نیروها حدود دوازده سال به طول انجامید که هشت سال از آن با درگیری و جنگ مستقیم همراه بود و چهار سال اخیر با وضعیت «نه جنگ و نه صلح» در حال حراست از مرزهای کشور سپری شد. لشکر ۷۷ خراسان در سال‌های دفاع مقدس در بیشتر عملیات‌ها حضور فعال یا پشتیبانی کننده داشت که مهم‌ترین آن‌ها اجرای عملیات «عملیات ثامن الائمه (ع)» بود؛ عملیاتی که منجر به «شکست حصر آبادان» شد. این لشکر همچنین در عملیات‌های آفندی بزرگ دیگری مانند عملیات فتح‌المبین، عملیات بیت‌المقدس (آزادسازی خرمشهر)، عملیات الله‌اکبر، عملیات کرخه نور، عملیات ذوالفقاریه، عملیات سوسنگرد، عملیات عاشورا در سومار، عملیات تنگ حاجیان، عملیات نصر (کرخه کور)، عملیات توکل (اروند)، عملیات چغانوند، عملیات میدان تیر آبادان، عملیات دارخوین، عملیات جاده ماهشهر به آبادان، عملیات طریق‌القدس، عملیات چرآبه، عملیات رمضان، عملیات بدر، عملیات امیرالمؤمنین (ع)، عملیات قادر ۱، عملیات قادر ۲، عملیات خیبر (جزایر مجنون)، عملیات والفجر ۸ (فاو)، عملیات والفجر ۹، عملیات کربلای ۶ و عملیات نصر ۶ شرکت داشته است. همچنین عملیات‌های پدافندی بسیاری را از شمالی‌ترین نقاط جبهه تا جنوبی‌ترین آن‌ها به مورد اجرا گذاشته است.

در طول سال‌های دفاع مقدس ۵۲۴۵ نفر از افسران، درجه‌داران، کارمندان و سربازان لشکر ۷۷ خراسان به شهادت رسیده و ۲۸۰ نفر ناپدید (مفقود الاثر) شدند و ۲۸۶۵ نفر نیز به اسارت نیروهای عراقی و عناصر

ضدانقلاب و تجزیه طلب در آمدند که برخی از آنان حدود ده سال در زندان‌های رژیم بعثی عراق زندانی بودند. آمار جانبازان نیز ۱۵۹۴۹ نفر ثبت شده که تعدادی از آنان پس از سال‌ها تحمل رنج و درد ناشی از عوارض جراحات و صدمات دوران جنگ، به خیل شهدا پیوستند و هنوز گاه و بی‌گاه خبر شهادت یکی از آنان در روزنامه‌ها و مطبوعات اعلام می‌شود. اجرای مأموریت دو ساله در منطقه شرق کشور و مبارزه با اشترار نیز از جمله مأموریت‌های واگذاری لشکر بوده است.

لشکر خراسان در شکل‌گیری بسیاری از وقایع تاریخی خراسان نقش مستقیم یا غیرمستقیم داشته است و تاریخ آن با تحولات و وقایع استان خراسان و به خصوص حوادث شهر مشهد گره خورده و پیوندی ناگسستنی دارد. در دوره پهلوی اول، مثلثی از قدرت در خراسان شکل گرفت که فرمانده لشکر خراسان، اسببندای نایب‌التولیه آستان قدس رضوی هر یک به نحوی در آن سهیم بودند و گاهی این اوضاع به رقابت و کشمکش نیز منجر می‌شد. بعضی وقایع نظامی خراسان مانند: «واقعه مسجد گوهرشاد» (سال ۱۳۱۴)، «بیماران و اسفغان خراسان» (سال ۱۳۲۰) و «وقایع انقلاب اسلامی» (سال ۱۳۵۷) تلخ و تکان دهنده و پر فراز و نشیب بوده‌اند: «پیروزی در عملیات تأمین لایحه (ع) و شکستن حصار آبادان» (سال ۱۳۶۰) و «بازگشت فرمانده لشکر خراسان از جنگ با رژیم بعثی عراق» (سال ۱۳۷۱) شیرین و خاطره‌انگیز هستند.

از ابتدای تأسیس لشکر خراسان، برخی از فرماندهان و افسران لشکر علاوه بر مشاغل نظامی خود، سرپرستی و مدیریت بعضی از مناصب دولتی و خصوصی یا پناگاه‌های خیریه خراسان را نیز عهده‌دار بوده‌اند. سرلشکر حسین آقاخان خزاعی (فرمانده از سال ۱۳۰۰ تا ۱۳۰۳ ش) ضمن این که فرمانده لشکر شرق بود، سرپرستی سازمان شیر و خورشید سرخ ایران (هلال احمر فعلی) در خراسان را نیز بر عهده داشت و مسئولیت تهیه خوراک، پوشاک، سرپناه و کار را برای تهیستان و فقرای عهده‌دار بود. سرتیپ جان‌محمدخان امیرعلایی (فرماندهی از ۱۳۰۳ تا ۱۳۰۵) در سال ۱۳۰۴، ره‌امور بلد مشهد را از صلاح‌الملک (شهردار سابق) تحویل گرفت و تا مدتی در آن سمت مشغول بود. سرلشکر آقاخان (از افسران توپخانه لشکر) در اواخر تیر ۱۳۰۴ به عنوان استاندار موقت خراسان تعیین شد و با ارتقاء مقام لشکر به امور دارالایاله (استانداری) رسیدگی می‌کرد. امیرلشکر امان‌الله جهانبانی (فرماندهی از ۱۳۰۵ تا ۱۳۰۹) نیز علاوه بر فرماندهی لشکر شرق، سرپرستی سازمان شیر و خورشید سرخ خراسان و چندین پناگاه خیریه در شرق ایران را عهده‌دار بود. در سال ۱۳۳۶ سرگرد مهندس سیدجواد شهرستانی از مسئولان لشکر خراسان به درخواست استانداری و موافقت فرمانده لشکر به عنوان «مدیر عامل شرکت برق مشهد» انتخاب شد و مدت یازده سال در این مقام باقی بود و پس از آن نیز به عنوان شهردار مشهد به کار خود ادامه داد. در سال ۱۳۵۲ به سمت وزیر راه برگزیده شد. چند تن از فرماندهان لشکر مانند سرتیپ امان‌الله جهانبانی، سرلشکر احمد وثوق به مقام وزارت جنگ و چندین نفر دیگر از آنان به منصب فرماندهی نیروی زمینی پیوسته‌اند. کل ارتش رسیدند.

البته کم‌توجهی به جمع‌آوری اسناد و ثبت وقایع در تشکیلات نظامی خراسان سبب شد که بخش‌هایی از این تاریخ ارزشمند در سایه قرار گرفته و از نظرها دور بماند. همچنین موضوع تغییر محل پادگان مشهد به خارج از این شهر مقدس نیز خواسته یا ناخواسته سبب خواهد شد که به تدریج ابعادی از مستندات تاریخی نظامی خراسان به فراموشی سپرده شود. با نگرش به این شرایط، ضرورت تألیف کتابی مشتمل بر تشکیلات و تحولات نظامی خراسان از دوره صفویه تا پس از دفاع مقدس ضروری به نظر می‌رسید. جلد اول کتاب «تاریخ لشکر خراسان» شامل مباحثی از تشکیلات نظامی خراسان از دوره صفویه تا حوادث پیروزی انقلاب اسلامی، در ۲۹ فروردین ۱۳۹۰ (روز نیروی زمینی ارتش) توسط دکتر محمود صلاحی (استاندار خراسان) و با حضور

فرماندهان ارشد نظامی در لشکر ۷۷ خراسان رونمایی شد و مورد استقبال علاقمندان قرار گرفت و در جشنواره «اندیشه و قلم ارتش» که در پانزدهم تیرماه ۱۳۹۰ در تهران برگزار شد، به عنوان «کتاب سال ارتش» انتخاب گردید و رتبه نخست، تندیس و لوح تقدیر جشنواره را از آن خود کرد.

جلد دوم کتاب نیز مشتمل بر فصل‌هایی از حماسه‌های غیورمردان لشکر ۷۷ خراسان در دفاع از میهن اسلامی در سال‌های دفاع مقدس می‌باشد که در ۲۹ فروردین ۱۳۹۱ منتشر شد. همچنین جلد سوم این مجموعه شامل «گزیده عکس‌های تاریخی لشکر خراسان» در تاریخ ۲۹ فروردین ۱۳۹۲ با کیفیتی نفیس به چاپ رسید و با یاری خداوند متعال، اینک جلد چهارم این مجموعه شامل «گزیده اسناد تاریخی لشکر خراسان» در دسترس علاقمندان قرار می‌گیرد.

مهد مقدس - زمستان ۱۳۹۲

رامی رامی